

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ІСТОРИЧНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ
(НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ В. ШЕКСПІРА «ГАМЛЕТ»)

Архаїзми в літературних текстах є важливими елементами, які відображають реальність минулого. Вони відіграють визначальну роль у формуванні історичного контексту твору, додають йому особливий колорит та аутентичність. Архаїзм позначає актуальний для даної мовної спільноти референт, але характеризується ізольованістю фонетично-графічної, морфологічної, словотвірної чи лексико-семантичної форми на тлі сучасної мовної системи [1, с. 3]. Як наслідок переклад текстів, що містять архаїчну лексику, створює складнощі у досягненні адекватності та збереженні експресивності та культурного змісту оригіналу. Перекладачеві доводиться звертатися до різних стратегій для відтворення не лише лексичного значення, але й національної конотації та історичної важливості архаїзмів у мові.

Аналіз досліджень. Теми архаїзмів та історизмів неодноразово зустрічалися у працях багатьох науковців, серед них Ж. Колоїз, Т. Крупеньова, Т. Кияк, О. Коваленко, Н. Білоус, Т. Ласінська та інші. Використання архаїзмів зазвичай розглядається як літературний прийом, який відомий переважно у відтворенні лексики, що має історичне підґрунтя. Як вважає А. П. Мельник, архаїзація орієнтована на культуру оригіналу, однак завдання перекладача полягає в тому, щоб за допомогою еквівалентів та аналогів в мові перекладу відтворити культурні особливості тексту-оригіналу [2, с. 176].

Метою дослідження є проаналізувати відтворення історизмів та архаїзмів в українському перекладі п'єси Вільяма Шекспіра «Гамлет», здійсненого Михайлом Рудницьким.

Розглянемо стратегії відтворення історично маркованої лексики на матеріалі п'єси «Гамлет». Серед основних стратегій, використаних М. Рудницьким є такі : архаїзація, логізація, вилучення та модернізація. Найбільш уживаним прийомом перекладу зафіксовано вилучення. Наведемо кілька прикладів.

“Sith nor th’ exterior nor the inward man / Resembles that it was” [3, с. 83] – «Називаю це тому, що зовнішньо / І внутрішньо він зовсім не той став» [4, с. 55]. Слово *“sith”* – є англійським архаїзмом, яке втратило свою активну вживаність в сучасній мові. Перекладач вирішив використати принцип вилучення для кращого розуміння твору.

Розглянемо наступний приклад стратегії вилучення:

“My father—methinks I see my father” [3, с.35] – «Мій батько...так і бачу свого батька» [4, с. 32]. У перекладі, як ми бачимо опущено слово *“methink”*, що означає думати «думати, вважати». М. Рудницький використав стратегію вилучення задля кращого розуміння тексту та спрощення, оскільки це слово не відіграє важливе значення у реченні, а є відтворенням лише роздумів. Наступний приклад:

“By his cockle hat and staff / And his sandal shoon.” [3, с.209] – «Ціпок, сандали й чорний плац» [4, с.124]. У цьому уривку вилучено архаїзм *“shoon”*, що означає взуття. Перекладач вилучив це слово, оскільки його використання призвело б до повтору.

Переклад архаїзмів можна також передати за допомогою експресивно еквівалентних варіантів. Зокрема часто зустрічається, перетворення нейтрального часового компонента на більш експресивний авторський задум.

Наприклад, передано експресивність архаїчного вигуку роздратування:

*“You are **naught**, you are **naught**”* [3, с.147] – «**Тьфу**, який ви **непристойний!**» [4, с.92]. Відбувається заміна розповідного речення на окличне, що надає більшу виразність. Вигук «тьфу» додає експресивності, підкреслюючи відчуття огиди.

Проте часто можна помітити заміни історично маркованої мовної одиниці стилістично нейтральним її відповідником у мові перекладу. Розглянемо такий приклад:

*“Come **hither**, my dear Hamlet, sit by me”* [3, с.145] – «Ходи **сюди**, любий Гамлете, сідай біля мене» [4, с.90]. Як бачимо у прикладі слово архаїзм *“hither”* перекладено нейтрально забарвленим словом *“сюди”*. Розглянемо ще один приклад цієї стратегії:

*“**Hark** you, Guildenstern, and you too”* [3, с.109] – «**Слухай**, Гільденстерне, і ти теж» [4, с.70]. Як бачимо, слово «слухай» – це більш сучасний еквівалент *“hark you”*, який використовується для привернення уваги або вказівки на те, що сказане далі є важливим. Таким чином, у перекладі зберігається сенс оригінального твору, але використовується більш сучасне формулювання, що сприяє нейтралізації часової дистанції. Логізацію простежуємо і в такому прикладі:

*“**Thou art a scholar; speak to it, Horatio**”* [3, с. 13] – «**Горац, ти знаєш мову книг, – промов**» [4, с 22]. У перекладі архаїчну лексику відтворено повністю нейтральною стилістично фразою.

Перекладацька стратегія архаїзації поділяється на цілісну та умовну. Цілісна архаїзація – це перекладацька стратегія, яка найточніше відтворює манеру мовлення минулих часів та відображає національно-культурні особливості. Однак, через плін історії та культури, використання цілісної архаїзації є рідкісним явищем, оскільки старі слова та конструкції можуть бути втрачені або незрозумілі для сучасного читача. Умовна архаїзація націлена не на точне відтворення певних мовних одиниць, а на відтворення історичного колориту. Розглянемо приклад із п'єси «Гамлет»: *“It shall to the barber's”* [3, с.115]

– «*Йди до стриження*» [4, с.70]. У наведеному уривку слово “*barber*” перекладено як «*стрижий*», що у сучасному мовленні означає «*перукар*», задля відтворення колориту минулої епохи та культурної маркованості. Це слово дозволяє перекладачеві зберегти аутентичність оригінального тексту та зрозумілість для українського читача. Розгляньмо ще один приклад: “*Is this a prologue, or the posy of a ring?*” [3, с.149] – «*Чи це має бути Пролог чи напис на перстені?*» [4, с.92]. Англійське слово “*ring*”, що означає «*кільце*», М. Рудницький переклав як «*перстень*». Перекладач використав стратегію умовної архаїзації, щоб відтворити історичний колорит тієї епохи.

Протилежною до стратегії архаїзації є модернізація. Основна мета якої полягає у тому, щоб забезпечити актуальність, зрозумілість та відповідність перекладеного тексту сучасним умовам. До прикладу: “*Let’s do it, I pray, and I this morning know/Where we shall find him most convenient*” [3, с.21] – «*Так зробимо, а я скажу вам, де Його знайти самого нині вранці*» [4, с.26]. У цьому прикладі, як бачимо перекладач не використав прямого відповідника слова “*pray*”, натомість з’явився емфатичний вираз «*Так зробимо*».

Висновки. При відтворенні архаїчного складника у драматичному творі, важливо наголосити на першорядному завданні збереження часового аспекту. Відтворення експресивних одиниць, які формують загальний стиль твору, є органічною ознакою перекладених текстів з архаїчною лексикою. Під час перекладу доцільно враховувати алгоритм відтворення архаїчної лексики, включаючи пошук відповідного архаїчного еквівалента, компенсацію архаїчного складника на рівні речення або тексту, та вибір елементу з метою передачі експресивного забарвлення. Отже, здатність архаїчної лексики до вираження текстової експресії та пріоритетність відтворення часового елемента в перекладі підтверджують необхідність акцентування на передачі саме часового складника архаїзму у перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдученко Г. Історизми та архаїзми як основні виражальні засоби історичної стилізації.
URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/924/%D0%93%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B8%D1%96%20%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B0%D1%97%D0%B7%D0%BC%D0%B8.pdf?sequence=1>
2. Мельник А. П. Функції сучасної американської анімації як основа вибору перекладацьких стратегій. *Studia linguistica*. 2012. 175–178 с.
3. William Shakespeare. *Hamlet*. 1603. URL: <https://www.folger.edu/explore/shakespeares-works/hamlet/read/>.
4. Шекспір В. Гамлет, принц Данський. Пер. з англ. М. Рудницький : трагедія. Львів, 2008. 192 с.

Анна ШРАМ

Науковий керівник – доц. Мар’яна КАРАНЕВИЧ

ПРОБЛЕМА (НЕ)ПЕРЕКЛАДНОСТІ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ

Актуальність проблеми перекладу пов’язана з відмінностями у світогляді носіїв різних мов, представників різних культур, що ускладнює досягнення рівноцінного ефекту. До труднощів перекладу відносять меми, які вже давно стали частиною нашого життя, адже з їх допомогою ми з легкістю коментуємо актуальні події у світі чи ділимося інсайтами.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні підходів до відтворення англомовних інтернет-мемів для україномовної цільової аудиторії.

Вже протягом декількох століть явище перекладності/неперекладності досліджували такі науковці як О. Потєбня, М. Рильський, Дж. Кетфорд, В. Гумбольдт, та інші. Сьогодні проблему перекладності продовжують вивчати такі вітчизняні та зарубіжні перекладознавці, як Т. Шмігер [4] та Л. Венуті [9]. Водночас мем був об’єктом дослідження лінгвістів (Е. Честерман [6]), психологів (Т. Храбан [2], С. Блекмор [5]) та політологів (Р. Грамер [8]). Ми ж зробимо свій вклад у розробку перекладацького аспекту.

Перш за все потрібно визначити, що позначає лексема «мем». Це поняття ввів ще у 1976 році біолог Р. Докінз, який назвав цим терміном ген, що передає культурну інформацію. У нашій роботі ми опираємось на визначення, запропоноване П. Гілом, який зазначив, що меми – це культурні символи або соціальні ідеї (зображення, відео або текст), що швидко поширюються соціальними мережами з метою викликати у людей сміх [7]. За критерієм структури поданої інформації виокремлюють такі види інтернет-мемів: 1) текстові; 2) ілюстративні; 3) креолізовані; 4) відеомеми [3]. Відповідно до цього підхід та складність перекладу значно відрізняється.